

TURIZM VA HUDUDIIY IQTISODIIY RIVOJLANISH**Zayrova Shohista**Chirchiq davlat pedagogika universitet
Turizm va mehmondo'stlik yo'nalishi 2- kurs talabasi**Xaybiyeva Umida**

Ilmiy rahbar

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21055554>

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizm va mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlik ko'rib chiqiladi. Turizm jahon iqtisodiyotining eng dinamik tarmoqlaridan biriga aylanib, daromad olish, aholi bandligini yaratish, infratuzilmani yaxshilash va investitsiyalar o'sishiga sezilarli hissa qo'shmoqda. Tadqiqot turizmning mahalliy biznesni qanday rag'batlantirishi, kichik va o'rta korxonalarni qo'llab-quvvatlashi va transport, mehmondo'stlik va xizmat ko'rsatish sohalarini rivojlantirishni rag'batlantirishi haqida gapiradi. Bundan tashqari, turizm madaniy almashinuvni rivojlantirishi va mintaqaning xalqaro obro'sini oshirishi mumkin.

Kalit so'zlar: Turizm, mintaqaviy iqtisodiyot, iqtisodiy rivojlanish, infratuzilma, bandlik, sarmoya, barqaror rivojlanish, mahalliy biznes.

Аннотация: В данной статье рассматривается взаимосвязь между туризмом и региональным экономическим развитием. Туризм стал одним из наиболее динамично развивающихся секторов мировой экономики, внося значительный вклад в создание доходов, рабочих мест, улучшение инфраструктуры и рост инвестиций. В исследовании обсуждается, как туризм может стимулировать местный бизнес, поддерживать малые и средние предприятия и способствовать развитию транспортного, гостиничного и сервисного секторов. Кроме того, туризм может способствовать культурному обмену и повышать международную репутацию региона.

Ключевые слова: Туризм, региональная экономика, экономическое развитие, инфраструктура, занятость, инвестиции, устойчивое развитие, местный бизнес.

Abstract: This article examines the relationship between tourism and regional economic development. Tourism has become one of the most dynamic sectors of the global economy, contributing significantly to income generation, employment generation, infrastructure improvement and investment growth. The study discusses how tourism can stimulate local business, support small and medium-sized enterprises and stimulate the development of transport,

hospitality and service sectors. In addition, tourism can promote cultural exchange and enhance the international reputation of the region.

Keywords: Tourism, regional economy, economic development, infrastructure, employment, investment, sustainable development, local business.

Turizm, ayniqsa, daromad manbalarini diversifikatsiya qilishga intilayotgan sohalarda mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishning strategik sektoriga aylanib bormoqda. Ko'pincha tabiiy resurslarga yoki og'ir ishlab chiqarishga bog'liq bo'lgan an'anaviy tarmoqlardan farqli o'laroq, turizm madaniy merosga, tabiiy landshaftlarga va xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan faoliyatga tayanadi. Bu, ayniqsa, sanoat salohiyati cheklangan, lekin boy tarixiy yoki ekologik boyliklarga ega bo'lgan hududlar uchun uni qimmatli qiladi.

Asosiy qism

Turizmning asosiy iqtisodiy hissalaridan biri bu yangi ish o'rinlari yaratishdir. Mehmonxonalar, restoranlar, transport xizmatlari, sayyohlik operatsiyalari va ko'ngilochar ob'ektlarning rivojlanishi ham to'g'ridan-to'g'ri, ham bilvosita bandlik imkoniyatlarini yaratadi. To'g'ridan-to'g'ri bandlik turar joy, sayyohlik agentliklari va diqqatga sazovor joylardagi ishlarni o'z ichiga oladi, bilvosita bandlik esa qishloq xo'jaligi, qurilish, hunarmandchilik va chakana savdo kabi tarmoqlarda paydo bo'ladi. Turizmga bo'lgan talab oshgani sayin mahalliy ta'minot zanjirlari kengayib, kichik va o'rta korxonalariga iqtisodiy faoliyatda ishtirok etish imkonini beradi. Bu multiplikator effekt uy xo'jaliklari daromadlarini oshiradi va mintaqaviy iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Infratuzilmani rivojlantirishda turizm ham muhim rol o'ynaydi. Tashrifchilarni jalb qilish uchun hukumatlar va xususiy investorlar yo'llar, aeroportlar, jamoat transporti, suv ta'minoti tizimlari va aloqa tarmoqlarini yaxshilash uchun mablag' ajratmoqda. Bunday yaxshilanishlar nafaqat sayyohlarga foyda keltiradi, balki mahalliy aholining hayot sifatini ham oshiradi. Rivojlangan infratuzilma to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni yanada jalb qilish va mintaqa iqtisodiyotining boshqa tarmoqlarini rag'batlantirish imkonini beradi. Yana bir muhim jihat – turizmning davlat daromadiga qo'shayotgan hissasi. Soliqlar, xizmatlar uchun to'lovlar va biznes litsenziyalari orqali turizm mahalliy hukumatlar uchun moliyaviy resurslarni ishlab chiqaradi. Ushbu mablag'lar ta'lim, sog'liqni saqlash, atrof-muhitni muhofaza qilish va jamiyatni rivojlantirish dasturlariga qayta investitsiya qilinishi mumkin. Shu tariqa turizm kengroq ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni qo'llab-quvvatlovchi moliyaviy vositaga aylanadi. Biroq, turizmni rivojlantirish ham qiyinchiliklarga duch keladi. Turizmga

iqtisodiy qaramlik mavsumiy tebranishlar, global inqirozlar yoki siyosiy beqarorlik uchun zaiflikni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, COVID-19 pandemiyasi kabi xalqaro tanazzullar vaqtida turizmga qaram bo'lgan ko'plab hududlar jiddiy iqtisodiy tanazzulga uchradi. Bundan tashqari, turizmning nazoratsiz o'sishi atrof-muhitning degradatsiyasiga, madaniy tovarlarga va daromadlarning teng taqsimlanmaganligiga olib kelishi mumkin. Yirik korporatsiyalar foydaning katta qismini qo'lga kiritishi mumkin, mahalliy hamjamiyat esa cheklangan foyda oladi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun barqaror turizmni rejalashtirish muhim ahamiyatga ega. Mintaqaviy hokimiyat organlari mas'uliyatli investitsiyalar, atrof-muhitni muhofaza qilish va jamoatchilik ishtirokini rag'batlantiradigan siyosatni amalga oshirishi kerak. Ekologik turizm, madaniy turizm va qishloq turizmi kabi turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish mavsumiylikni kamaytirishi va iqtisodiy foydani bir tekis taqsimlashi mumkin. Bundan tashqari, o'quv dasturlari va ta'lim tashabbuslari mahalliy aholiga turizm bozorida samarali raqobat qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega bo'lishiga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, turizm daromad keltirish, ish o'rinlarini yaratish va infratuzilma o'sishini rag'batlantirish orqali mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishda muhim rol o'ynaydi. Bu nafaqat mahalliy iqtisodiyotni mustahkamlaydi, balki ijtimoiy va madaniy o'zaro hamkorlikni ham kuchaytiradi. Shunga qaramay, to'g'ri rejalashtirish va barqaror boshqaruvsiz turizm atrof-muhitning buzilishiga va iqtisodiy nomutanosiblikka olib kelishi mumkin. Shu sababli, mintaqaviy hokimiyat va siyosatchilar iqtisodiy o'sishni atrof-muhitni muhofaza qilish va ijtimoiy mas'uliyat bilan muvozanatlashtiradigan uzoq muddatli strategiyalarni qabul qilishlari kerak. Barqaror turizmni rivojlantirish mintaqaviy barqaror va inklyuziv taraqqiyotni ta'minlashning kuchli vositasiga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jahon sayyohlik tashkiloti (UNVTO). (2022). Turizm va iqtisodiyotga ta'sir hisoboti. Madrid.
2. Butunjahon sayohat va turizm kengashi (WTTC). (2023). Sayohat va turizmning iqtisodiy ta'sirini o'rganish. London.
3. Sharpli, Richard. (2015). Turizm va rivojlanish: tushunchalar va muammolar. Kanallarni ko'rish nashrlari.
4. Stiglitz, Jozef E (2012). Tengsizlikning narxi. V.V. Norton & Company.
5. World Bank. Tourism for Development Report. Washington DC, 2019.
6. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. O'zbekistonda turizmni rivojlantirish strategiyasi. Toshkent, 2022.

- 7.UNESCO. Cultural Heritage and Sustainable Tourism. Paris, 2018.
- 8.David Weaver. Sustainable Tourism: Theory and Practice. Oxford, 2017.
- 9.O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Hududiy iqtisodiy ko'rsatkichlar to'plami. Toshkent, 2023.